

COSIDORES D'ERRADES

Roser López Monsò

La indústria, aquí a Terrassa, és quasi tot panyeria. La feina de les cosidores a les empreses és repassar les peces i cosir totes les tares que fa el teler. Pràcticament és teixir a mà [...]. L'aprenentatge el vaig fer a l'Escola Industrial (1930). [...] Per a les noies només hi havia la classe de cosidores.¹

Moltes terrassenques, o les seves mares, van treballar al tèxtil com a cosidores d'errades, al llarg de la seva vida laboral o durant una part d'aquesta. Un gran nombre ho va fer a les fàbriques, però moltes altres a casa, i fins i tot s'ho combinaven. Aquest ofici femení, ja desaparegut, comportava un aprenentatge mínim d'un any i un gran nombre d'hores de pràctica. Les cosidores d'errades, dites també sargidores o repassadores, detectaven i corregien els defectes de les peces de roba que s'havien produït durant el tissatge, un cop sortien dels telers. A Terrassa, es tractava sobretot de gènere d'home i de dona en llana. Era una tasca d'acabat, que englobava altres especialitats, com ara esborrar o escutiar.

Abans de la Guerra Civil espanyola, l'ofici es podia aprendre a l'Escola Industrial i el títol l'atorgava l'*Escuela Municipal de Economía Doméstica*, a la *clase de zurcidoras*, sota el Patronat de l'Institut Industrial. Després de la guerra, i per la demanda creixent de repassadores tèxtils, l'ensenyament de l'ofici es va tornar a organitzar. A partir d'aleshores, dependria de l'*Escuela del Hogar* (l'actual Escola la Llar), sota les directrius de la *Falange Española Tradicionalista* i de les *Juntas de Ofensiva Nacional-Sindicalista* locals. El maig de 1940 s'iniciaren les classes, en un local del carrer de Sant Pere, amb dotze nenes i la professora Maria Sallent; el curs 1945-46 es desplaçaren a l'actual Escola la Llar. A totes les alumnes que feien les assignatures corresponents i finalitzaven els estudis se'ls expedia un certificat de sargidora tèxtil.

Un cop acabaven l'aprenentatge, la mestra els buscava feina a les fàbriques, tenint en compte les aptituds de les noies i els articles que fabricaven les empreses; d'altra banda, i a causa de la gran demanda de cosidores, moltes marxaven a mig curs per anar a treballar. La majoria començava la formació als dotze o tretze anys; s'hi van afegir moltes filles de famílies immigrants i també algunes noies més grans, casades, amb l'objectiu d'aprendre un ofici que els permetés treballar a casa.

Primer aprenien a agafar la roba i l'agulla correctament, a enfil·lar-la. Després, a **escutiar** i a **esborrar**, i a corregir errades més complexes —**carrereres**, **trencades**, **escats**—, en lligaments senzills com la plana o la sarja. Se'ls ensenyava amb drapets amb els quals podien practicar; per a les que no se n'acabaven de sortir, es triaven teles amb fils d'ordit i de trama de colors diferents. Després es passava a lligaments més complexos; l'espiga, el granet, la pota de gall, l'ull de perdiu, les dobles teles.

Treballaven a partir dels dibuixos sobre quadrícula. Per tal que les noies agafessin experiència, la mestra va creure necessari establir contactes amb diverses fàbriques perquè els portessin peces; entre d'altres, Sala y Badrinas, Textil Clapés, Laniseda o Salvador Casacuberta.

A final de curs, a l'*Escuela del Hogar*, s'exposaven els treballs realitzats per les alumnes. Els exercicis de les sargidores tèxtils no eren pas els més vistosos, en comparació amb les labors, els treballs de planxa o els de tall i confecció. No obstant això, les noies preparaven els pedacets de pràctiques, on figurava la mostra de les diverses tècniques apreses, amb la idea de conservar-los un cop acabat el curs i perquè fossin degudament exposats, tal com es feia a d'altres escoles. Els retallaven, els planxaven i els fixaven sobre fulls de cartró, com un mostrari, amb el nom de l'errada corregida i el de l'autora de la pràctica.

Trajectòries d'aprenentatge

Si bé moltes noies van aprendre l'ofici a l'*Escuela del Hogar*, moltes altres ho feren a la fàbrica. Josefina Prat, per exemple, va ser professora de cosidores d'errades a l'*Escuela del Hogar* a partir de 1964; havia entrat d'aprenenta a Sala y Badrinas, als catorze anys. De cosir ja en sabia, hi tenia traça. De primer, repassava les peces,

Llibreta d'exercicis (teoria de segon curs), de Maria Teresa Pijoan, 1934. Escola Industrial d'Arts i Oficis de Sabadell. Secció de Cosidores de Peces. Centre de Documentació Tèxtil (CMDT), NR 20.119.

i després va començar a escutiar i a esborrar; i als vespres, de set a nou, es quedava a la fàbrica per aprendre'n. Les sargidores expertes s'encarregaven d'instruir les novingudes.

Algunes cosidores d'errades muntaven el seu petit "taller" a casa i agafaven alumnes; els carreters els portaven peces de les fàbriques. L'Araceli, provinent de Córdoba, va aprendre de cosir errades en un pis del carrer del Pare Llaurador, amb unes deu noies per companyes, el 1957-58. Margarida Duran els ensenyava les tècniques bàsiques i repassava les feines. Les noies treballaven dues a cada taula, i les que ja en sabien ajudaven les inexpertes. D'aquesta manera, i amb un pagament previ, aprenien l'ofici. L'Araceli, quan al cap d'un any va veure que ja es podia defensar, va marxar a treballar a l'empresa Manufactura Textil per tal de guanyar-se un sou, tot i l'opinió contrària de la mestra.

Moltes dones, però, treballaven a casa o en tallers particulars. Helena Monsò va treballar uns quants anys (1963-66) en un d'aquests tallers, de vuit a una i de tres a set del vespre, tot i que s'emportava feina a casa per fer-la a la nit i durant el cap de setmana; cobrava unes 400 pessetes al mes. El taller el portava Paquita Anglada i estava ubicat al carrer del Pare Llaurador, a casa seva; hi treballaven unes quatre noies. La mestressa s'encarregava de distribuir peces de l'empresa Salvador Casacuberta a l'*Escuela del Hogar* i a cosidores que treballaven a casa. L'Helena havia après l'ofici a casa de Remei Vila, una d'aquestes cosidores. La família de l'Helena va contactar

Títol de sargidora, de Maria Sallent, 1930. Propietat de Teresa Sallent.

amb ella i va preguntar-li si podia ensenyar-li l'ofici; l'acord verbal, en un principi retribuït, esdevingué amistat. Les seves filles no s'hi dedicaven, però, en altres cases, algunes nenes van viure i aprendre l'ofici a través de la mare; com és el cas d'Adriana Ballbè. Amb vuit anys ja cosia plana, i amb deu anys va passar a l'*Escuela del Hogar*, amb la senyoreta Maria Sallent, per acabar d'aprendre'n.

Les errades

Les tasques més simples que podia efectuar una cosidora d'errades, i que constituïen una especialitat en elles mateixes (hi havia dones que només es dedicaven a això), eren les d'**escutiar** i **esborrar**. Per a la primera tasca s'usaven les **pinces d'escutiar**, amb les quals es netejava el teixit de les possibles restes de fibres que el "contaminaven"; calia fer-ho amb compte de no trencar els fils.

La feina d'**esborrar** consistia a tallar els nusos del fil d'ordit i de trama, que es feien evidents al llarg de la superfície teixida; es feia amb una eina que permetia alçar-los i, tot seguit, tallar-los; d'altra banda, hi havia qui realitzava la mateixa tasca amb tisores afuades. Amb gèneres gruixuts, com els d'abric de senyora, el nus s'havia de desfer i, amb l'ajut d'una agulla llanera, s'encavalcaven els dos caps del fil seguint

Pinces d'escutiar i "esborradores". Propietat de Teresa Sallent.

el curs del lligament. Els nusos també es podien cosir, és a dir, un cap es passava per l'interior de l'altre amb l'ajut de l'agulla i seguint-ne la torsió; d'aquesta manera, el nus desapareixia completament.

Les agulles per passar el fil acostumaven a ser especials, sense punxa o acabades "en boleta", ja que la seva funció no era pas travessar el teixit, sinó refer-lo seguint el curs dels fils. S'enfilaven amb fil doble, ja que així resultava més fàcil enfilars els caps curts. Cada errada tenia una solució i una tècnica apropiades. Quan al teixit hi faltava un fil perquè s'havia trencat, s'havia de passar de nou; l'errada rebia el nom de **carrera**, si era d'ordit, o el de **trencada**, si era de trama. Quan la cosidora no tenia fil disponible, en podia treure del començament o del final de la peça, però calia anar amb compte que tingués la mateixa torsió, ja que, si no, es veia el defecte.

També calia treure els anomenats **fils gruixuts**, els trams irregulars de diàmetre més gran; s'havien de substituir pel fil adequat, que s'empalmava amb l'altre i es feia córrer, tibant de l'erroni, fins a col·locar-lo a lloc. Aquesta operació rebia el nom de **passar fils al carril**. Les **gates** eren aquells trams curts de fil gruixut, que sovint es podien eliminar amb les escuties, pinçant unes quantes fibres.

Els **escats** o **escarabats** eren les errades per excel·lència; el grau de dificultat podia variar segons la seva complexitat. És el nom que reben els cúmuls de fils que no segueixen el curs del lligament i que desvirtuen totalment el dibuix del teixit. S'havien de tallar i cosir, és a dir, refer els cursos dels fils segons el lligament del teixit.

Existien altres errades com l'**anella girada**, dit de l'efecte produït per la manca d'un fil d'ordit que no estava trencat, sinó que havia perdut la seva posició original i passava doblat més enllà; els **salpicats**, o efectes de bastetes que feia el fil, i les **doblades**: l'errada ocasionada per un fil de trama que tornava a repetir el curs anterior.

El treball a la fàbrica

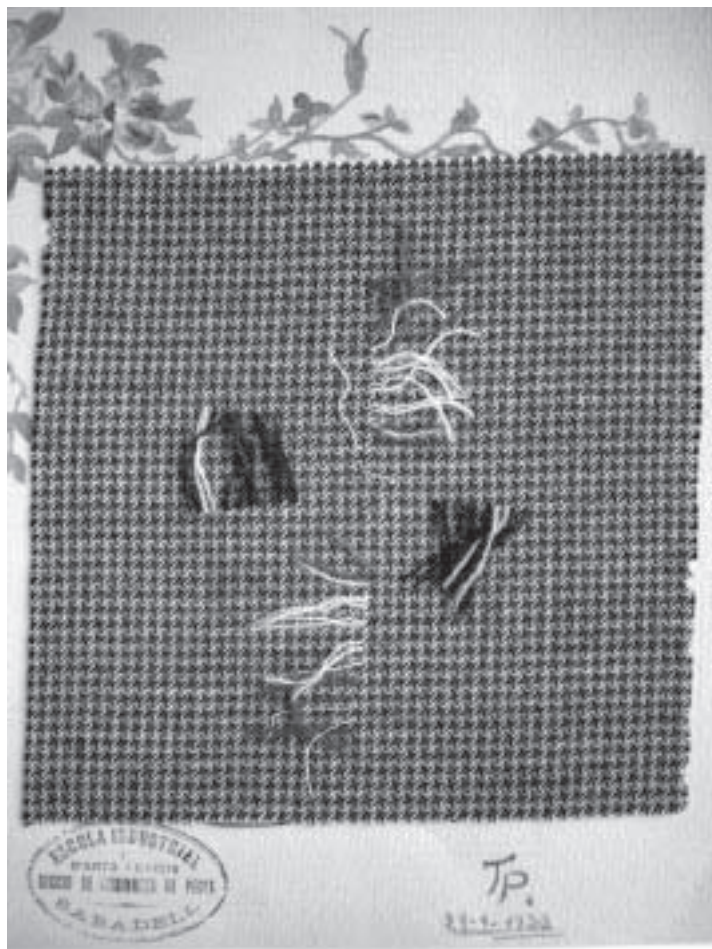
En general, les cosidores d'errades consideren que la seva feina no estava ben pagada. Les treballadores que només es dedicaven a esborrar i/o a escutiar cobraven menys que les cosidores. Treballaven a preu fet, és a dir, per les seves mans havia de passar una certa quantitat de gènere, que en moltes ocasions els portava més d'un maldecap. Les peces *netes* eren aquelles que tenien poques errades i, per tant, poca feina; les altres es qualificaven de *brutes* i, més vulgarment, les anomenaven *saldos* o *morts*; es repartien equitativament segons la dificultat d'execució.

Les peces es repassaven quan sortien dels telers, en taules inclinades, plegables, amb un calaix al davant i un altre al darrere; aquest permetia desplegar la peça i passar-la per damunt de la taula inclinada, a fi de dipositar-la al calaix del davant. Generalment, les dones treballaven de dues en dues i es repartien les tasques.

Si la peça era molt *bruta*, marcaven les errades amb agulles (que guardaven clavades al cul de les cadires de boga) per tal de, després, un cop repassada tota, posar-se a cosir. Un cop acabada la feina, la peça es plegava de nou, amb la taula abaixada, és a dir, plana. En acabar la jornada laboral, cadascuna guardava les seves eines particulars en una capseta, al calaix.

Generalment, les treballadores de cada taula marcaven les peces que havien fet (amb punt de cadeneta, per exemple), ja que, després de passar pel procés de rentada, es tornaven a repassar. En aquest sentit, cadascú era responsable del seu treball, havia d'assumir els possibles errors i corregir-los. El nivell d'exigència era molt alt.

La feina de les cosidores d'errades era considerada una feina neta i d'una certa categoria. A Sallent y Cía., per exemple, on treballava Adriana Ballbè (1951-54), quan feien hores extres cobraven un duro més que els teixidors, cosa que havia comportat una certa polèmica. El seu horari d'entrada no coincidia amb el d'ells;

Exercici pràctic sobre un teixit de pota de gall. Maria Teresa Pijoan, 1934. Escola Municipal d'Arts i Oficis de Sabadell. Secció de Cosidores de Peces, NR 20.119.

eren vuit cosidores i se sentien respectades. Un any s'entossudiren a fer festa per Santa Llúcia, malgrat l'amenaça de l'acomiadament, però l'endemà no hi va haver cap tipus de represàlia. Aleshores, canviar de fàbrica no suposava cap problema, hi havia feina i les bones cosidores anaven buscades: fàcilment rebien ofertes d'altres empreses.

L'habilitat amb l'agulla convertia les cosidores d'errades en expertes a solucionar certs problemes, com ara descosits, forats o sets. Sabien posar pedaços, sargir o cosir traus d'americanes o abrics, que es giraven del dret a l'inrevés per tal d'allargar-ne l'ús. Algunes acceptaven encàrrecs d'aquests tipus, i d'altres, senzillament, reaprofitaven les peces de la gent de casa, en una època en què la vida de la roba era molt llarga i una de les normes bàsiques a les llars, pel que fa a l'economia domèstica, era el reaprofitament.

El treball a casa

Cosir errades era una feina que es podia fer a casa. Algunes cosidores combinaven la seva jornada laboral a la fàbrica o al taller amb una segona jornada a casa: s'enduien peces que repassaven als vespres o a les nits, o bé els en portaven de la mateixa empresa o d'altres empreses durant les vacances d'estiu. Moltes noies, després d'uns anys de treball a la fàbrica, en casar-se i, més tard, en haver de tenir cura dels fills o dels pares, cosien a casa. Era necessari, però, habilitar un espai, al cobert, una habitació, amb la llum adequada, on col·locar-hi la taula i on es poguessin disposar les peces. Els carreters, anomenats així perquè abans d'anar amb vehicles motoritzats realitzaven el transport en carro, eren els encarregats de portar i passar a recollir les peces per les cases, els dies convinguts.

La mare d'Adriana Ballbè va cosir a casa fins als 70 anys, on li portaven peces de diverses fàbriques. Quan era menuda, cada divendres, l'Adriana anava a les fàbriques per a les quals treballaven; els portava un paper amb els números de sèrie de les peces que havien fet a casa, al llarg de la setmana, i el dissabte cobraven.

Helena Monsò va treballar vint anys a casa, per a diverses empreses, entre elles Textil Clapés. Cada peça tenia un preu estipulat, segons el gènere i les errades, que havien estat marcades prèviament; si alguna peça superava la llargada habitual, es cobrava un tant per metre de més. Quan alguna de les errades comportava més feina del compte, calia apuntar les hores i fer-ho saber a fàbrica; i, si n'apareixia alguna que no havia estat assenyalada, també es feia constar, juntament amb el temps que havia comportat reparar-la. A d'altres fàbriques, en canvi, es podia considerar que una feina anava per una altra, i totes les peces tenien el mateix preu; no obstant això, les feines extra sempre s'acostumaven a pagar.

Moltes terrassenques van repassar peces a casa, al llarg de la seva vida laboral, sense cap tipus de contracte; era una feina mal pagada i suposava un estalvi econòmic

per a l'empresari. En època de crisi, les cosidores d'errades van passar de treballar a les fàbriques a fer-ho particularment.

El tancament de moltes empreses, juntament amb la renovació tecnològica d'aquelles que subsistiren, va fer que, progressivament, les sargidores tèxtils ja no fossin necessàries. Actualment, la tasca de repassar és equivalent a la de fer un control de qualitat; i ja no és rendible cosir: surt més a compte tallar i llençar. No obstant això, la importància d'aquest ofici en l'àmbit del tèxtil terrassenc rau en el fet que la major part de la producció tèxtil de la ciutat va passar per les mans d'aquestes dones.

Notes

1. Diari personal de Maria Sallent, cosidora d'errades i professora a l'*Escuela del Hogar* (l'actual Escola la Llar), escrit el 1985.

Entrevistes

ARACELI. Va ser alumna del taller de Margarida Duran i va treballar a les empreses Manufactura Textil i Textil Clapés, entre d'altres.

BALLBÈ, Adriana. Va treballar, entre d'altres fàbriques, a Pintado y Cardús, Sallent y Cía. i Costa y Blasi. Alumna de l'*Escuela del Hogar*.

MONSÒ, Helena. Va treballar al taller de Paquita Anglada per a les empreses Salvador Casacuberta i Textil Clapés, entre d'altres. Va ser alumna particular de Remei Vila.

PRAT, Josefina. Va ser professora de l'*Escuela del Hogar* i va treballar, entre d'altres empreses, a Sala y Badrinas.

PRUNÉS, Eulàlia. Va treballar, entre d'altres fàbriques, a Peret Font i a Laniseda. Va ser alumna de Maria Sallent.

Bibliografia

SALLENT, Maria. Diari personal, escrit entre 1981 i 1986, propietat de M. Teresa Sallent.

VENTAYOL I BOSCH, Àngels. *La Llar. Des de 1908, una escola en contínua renovació*. Terrassa: Ajuntament de Terrassa, 2004.

Un centre pioner:

Exposicions en renovació constant.

Servei d'assessorament i consulta per a investigadors i estudiants.

La millor biblioteca del país en tèxtil i moda.

Més de 19.000 peces consultables on line.

Formació especialitzada en patrimoni tèxtil.

Aules-taller i activitats didàctiques.

Publicacions.

Tot això ho tens a Terrassa, quan penses venir?

Centre de Documentació i Museu Tèxtil
c/ Salmeron, 25 08222 Terrassa - www.cdm.t.es

